

“La majoria de blancs no han visitat mai cap gueto”

HELENA OLCINA/TAMIGO

Marjorie Jobson (Durban, Sud-àfrica, 1951) és la directora del Khulumani Suport Group, la principal associació de víctimes de l'apartheid de Sud-àfrica. Vint anys després del final del règim segregacionista, Jobson continua fent una lectura crítica de la transició i reclama més compensacions.

La transició sud-africana es presenta com un model exemplar, però vosaltres hi són molt crítics. Què creieu que es va fer malament?

—La transició fou un pacte entre dues elits, la blanca i la negra, que fins en aquell moment havien estat enfrontades. Simplificant, podríem dir que es van repartir el poder: el parlament per a tu, els bancs per a mi. D'aquest pacte, n'ha sortit la nostra democràcia actual, que té moltes coses bones, però també moltes de dolentes com, per exemple, que en l'àmbit material només ha beneficiat una petita minoria dels oprimits, precisament la mateixa elit negra que la va negociar. La immensa majoria de la resta viu sota les mateixes condicions de pobresa, desesperació i manca d'oportunitats que tenia durant l'apartheid.

—El Congrés Nacional Africà (ANC) sempre ha al·legat que alguna cosa s'havia de cedir i que aquest era el millor acord possible.

—L'ANC romania paralitzat pel que podríem anomenar la *síndrome Moçambic*. En aquest país, la vigília de la independència i arran de la imminència d'una nacionalització total, els colons portuguesos ho van destruir tot: les plantacions, els edificis, les infraestructures... Nelson Mandela no volia que nosaltres seguíssim el mateix camí. Sabia que havíem de mantenir el capital blanc dins el país, perquè ho controlava tot, però des de la mateixa elit negra hi va haver intents de posar fi a la lluita. Totes les veus van ser excloses, això va ser molt desafortunat.

—A més, hi havia un risc de guerra civil molt gran. Així i tot, creieu que era possible un altre pacte?

—Sí. Si s'hagués mantingut el caràcter democràtic del moviment durant la transició, si s'hagués deixat participar més la gent i s'hagués fet servir per pressionar. Per exemple, ja abans de ser president, Mandela va acceptar de

pagar el deute extern de l'*apartheid*. Era un règim il·legal, no reconegut per les Nacions Unides i hi havia arguments legals per a no fer-ho. Puc entendre la raó psicològica d'aquesta decisió; és a dir, les ganes de voler provar que ho podien fer bé, perquè en aquell moment tothom es pensava que es veuria que un govern negre era incompetent per a governar. Mandela volia demostrar que eren tan capaços com els altres. El problema és que aquest pagament significava el 48% anual del PIB i es va fer en detriment del manteniment de les infraestructures, de la sanitat, l'educació, etc. Aquest deute es va pagar, però no s'hauria d'haver fet si haguéssim tingut un govern amb intenció de reconstruir el país.

—**Què va fer malament l'ANC durant les negociacions de la transició?**

—La majoria de gent no tenia ni idea d'economia. Tampoc no hi havia una formació política que arribés a les bases. La direcció del partit va tancar la porta i ho va confiar tot a Thabo Mbeki [president del país del 1999 al 2008], una persona que feia anys que no vivia al país i que no coneixia la realitat. El seu comportament quan va venir fou més aviat arrogant, tot i que tenia una idea molt clara de què s'havia de fer. Després ja hem vist on ens ha dut el seu projecte.

—**Un dels èxits de la reconciliació sud-africana va ser la creació de la Comissió de la Veritat i la Reconciliació (TRC). Però vós heu estat molt crítica amb la tasca d'aquesta comissió...**

—No és que ens sembli malament la TRC, però hi ha coses que no es van fer bé. La idea bàsica era que si els repressors explicaven els seus crims i demanaven perdó podien gaudir de l'amnistia i, al seu torn, les víctimes rebien una indemnització. Però a l'hora de la veritat només 17.000 víctimes, dels centenars de milers que hi havia, van accedir a les indemnitzacions, perquè no hi havia prou diners. En canvi, els ex-repressors van continuar cobrant les seves pensions. Però la cosa més important, a parer meu, és que no es va tocar l'estructura econòmica de l'*apartheid*. Les empreses que s'havien beneficiat de la mà d'obra barata que aquell règim permetia, no sols

HELENA OLGINA I. AMIGO

“Sovint els negres són titllats de rancorosos, però no es pot perdonar si no t'ho demanen”

no van ser perseguides, sinó que se'ls va permetre de presentar-se com a víctimes. Victimes? Però si n'eren beneficiaris!

—**De fet, heu iniciat procediments judicials als Estats Units contra algunes de les multinacionals que considereu còmplices de l'*apartheid*. Què n'heu tret?**

—És difícil de guanyar un cas d'aquesta mena, perquè es demana que es provi la intenció. Això és molt difícil: no es pot demostrar què tenien al cap la gent que va signar aquests contractes. Nosaltres al·leguem que no hi havia ningú que durant quaranta anys no sabés que les Nacions Unides van aprovar 46 resolucions relacionades amb l'*apartheid* i els seus crims. Ningú de cap empresa, especialment aquelles que negociaven amb el règim i que, per exemple, equipaven la seva policia i els seus militars, pot dir que no sabia què se'n feia, dels seus equips. Tenim els registres de les reunions anuals dels directius on s'explicava a què anava destinat el material que es venia. No amagaven res. Aquest cas és molt important, perquè es pretén castigar la complicitat de les empreses amb els règims il·legals.

—**Una de les coses que sorprèn de Sud-àfrica és l'enorme diferència en la manera com blancs i negres parlen de l'*apartheid*; una diferència que sembla gairebé patològica...**

—Sí, és ben bé així. La mateixa lògica de les empreses es pot veure en la gent blanca. Els blancs no es veuen

com a beneficiaris de l'*apartheid* sinó com a simples espectadors. Crec que un altre error del TRC va ser el fet de centrar-se només en uns quants dels caps visibles. Així, la resta de la població blanca va entendre que la cosa no tenia res a veure amb ells. Els van perdonar la part de la culpa.

—**Tot amb tot, la majoria de la gent no vol recordar el passat. Què cal fer per recordar als blancs la seva responsabilitat?**

—Vam provar de muntar un grup per tal que els beneficiaris de l'*apartheid* parlessin amb les víctimes, però no va ser possible. Tot i la dificultat, és molt important que aquesta comunicació s'estableixi, perquè si no els traumes psicològics dels 350 anys d'opressió passaran al fills i als néts i es mantindran indefinidament. Sovint els negres són titllats de rancorosos, però una de les raons per les quals no hi ha hagut perdó, a parer meu, és que no es pot perdonar si no t'ho demanen. El perdó te l'has de guanyar, no pot arribar sense esforç. Una vegada vaig llegir la història d'un enginyer blanc que un dia va decidir d'ajudar la seva treballadora domèstica a traslladar-se de casa. En arribar al seu barri va adonar-se que la dona no vivia en una casa sinó en una barraca. Feia deu anys que la dona treballava per a ell i no ho sabia! Quan la dona parlava de *traslladar-se* volia dir reconstruir la barraca en un altre lloc. La història és molt interessant, perquè és la d'un blanc que descobreix com viuen realment els negres. Malauradament, aquesta història és una excepció; la majoria de blancs a Sud-àfrica no han visitat mai cap gueto.

—**Com és, doncs, que una dona blanca dirigeix una associació de víctimes de l'*apartheid*?**

—És curiós, perquè en tots els meus anys d'activisme polític no he estat mai jutjada per cap negre pel fet d'estar en aquesta posició. He participat en tota mena de campanyes i plataformes i mai no m'he sentit jutjada pel color de la meua pell. Aquesta pregunta només me la fan a Europa.

*Joan Canela i Barrull
Johannesburg (Sud-àfrica)*